

poterit ducere in uxorem, & S. viro legitime copulari: post separationem vero, pro vitando populi scandalo, utriusque ad tempus est poenitentia injungenda. Si vero legitime confaret ipsam S. ab eo sive post, sive antea cognitam extirpasse, neutri, vivente altero, dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guilielma cum M. imposita ipsi M. ad tempus poenitentia competenti, qui pro sua opinione sola Guilielmam (iudicio Ecclesie non requisito) dimisit.

C A P. XIII.

Accusari non potest matrimonium, quod non est, ut si cum minori septennio sit contractum: denunciari tamen potest impedimentum, ne contrahatur in posterum.

Innocentius III. C. & P. quondam filiis Malabrancæ. a (an. 1210.)

AD dissolvendum, b quod factum fuerat inter I. & S. (& infra. 1) Accusatione pro puella super consanguinitate proposita, præfatus I. multas exceptiones proposuit: per quas nitebatur vos ab accusatione multipliciter removere: [& infra. 2] Interloquendo pronunciamus, inter juvenem, & puellam nec matrimonium, nec sponsalia fuisse contracta: cum constet puellam nondum ad septennium pervenisse. Quocirca nec accusatio locum habebat, cum non esset, quod posset legitime accusari. Denunciari tamen poterat consanguinitas, ut interdiceretur matrimonium contrahendum. Ad denunciationem ergo legitime probandam, terminum assignamus, salvis exceptionibus non solum propositis, sed etiam proponendis. Ne vero quicquam in puellam interim attentetur, auctoritate Apost. interdicens, ne in negotio de novo procedatur ulterius, donec vel a denunciatione cessetur, vel ea probata ordine iudiciario procedatur. Quod si contra interdictum nostrum in præjudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, id e irritum esse decernimus, & viribus omnino carere.

[1 Filiam quondam M. super matrimonio contrahendo, in nostra, & fratrum nostrorum præsentia fuit propositum, quod cum dicta puella nondum ad septennium pervenisset, de ipsa nec matrimonium contrahi, nec sponsalia potuerunt: defuit etiam consanguineorum assensus, qui præcipue sunt in talibus requirendi: quod etsi ætas sufficiens extirpisset, & consanguineorum intervenisset assensus, persone tamen non sunt idoneæ ad matrimonium contrahendum, linea consanguinitatis obstante.]

[2 Cumque super exceptionibus ipsius fuisset diutius dissectatum, auditis & intellectis quocunque fuerunt hinc inde proposita, de consilio f. n.]

C A P. XIV.

Si quis per verba de præsentia contrahit cum impubere, in qua etatem malitia non supplet, intelligitur non matrimonium, sed sponsalia contraxisse, etiamsi subarratio intercesserit.

Idem Episcopo Abbatem. d (an. 1210.)

TUæ nobis e exhibitæ literæ continebant, quod quidam filiam suam circiter XII. annos habentem, cuidam nobili desponsavit, qui subarravit eandem, consensu mutuo accedente: [& inf. 1] Quia vero nobis constare non potuit, cujus ætatis esset puella, cum eidem viro extirpisset desponsata, cum dicatur, quod circiter XII. annos habebat, utrumne prudentia tunc in illa suppleret ætatem: respondemus, quod si puella nullis non erat ætatis, cum sapienter f. vir desponsavit eandem, & ætatem in ea prudentia non supplebat, proculdubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt, quamvis ab ipso viro eadem fuerit subarrata.

a Al. Malabrancæ. b Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. Sotum cap. superiori citatum. c illud. d Abertaden. al. Albertaden. al. Alberten. al. Abbataden. e Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Covarr. in epit. 4. Decret. part. 1. c. 4. §. 2. num. 2. f saepe præfatus. al. saepe dictus.

[1 Super nuptiis aliquantulum prorogatis, pater puellam viam universæ carnis ingressus est, eo autem rebus humanis exempto puella avunculus supradictæ ipsam alteri matrimonio copulavit, & ille, qui prius desponsaverat eandem, cum ipsius matre contraxit. Tuus autem prædecessor attendens, quod cum ea non poterat permanere, cujus filiam legitime desponsaverat, inter eos divortii sententiam promulgavit. Postmodum autem mortuo viro secundo, qui supradictam puellam duxerat in uxorem, ipsa tertio copulavit, illo vivente, qui prius eam desponsaverat. Cæterum, tam ipsa, quam vir idem te duxerunt humiliter consulendum, utrum licite valeant commorari: tu vero deliberatione habita, respondisti, quod primo sponso vivente alteri non potuit legitime copulari. Sed quia tua Ecclesia postulavit, ut super hoc sed. Apostol. consuleres, procedere distulisti, nobis humiliter supplicans, ut super hoc tibi rescribere dignemur.]

TITULUS III.

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

C A P. I.

Pro clandestino matrimonio non presumitur, sed illud aleganti incumbit onus probandi.

Ex Concilio Arelaten.

SI quis clam desponsaverit aliquam, & mulier, vel vir negat huiusmodi desponsationem: viro incumbit probatio.

C A P. II.

Qui matrimonium clandestine contraxerunt, altero negante, vel utroque: non apparente legitima exinde probatione, simul cohabitare ab Ecclesia non compelluntur: & si illud publicaverint, tanquam in conspectu Ecclesie factum comprobabitur: nisi rationabilis causa subsit, que impediatur. h. d. literæ inhaerendo.

Alexander III. Belusacen. Episcopo. (an. 1180.)

Quod b nobis: [& infra. 1] Si enim matrimonia ita occulte contrahuntur, quod exinde legitima probatio non appareat; ii, qui ea contrahunt, ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi. Verum si personæ contrahentium hoc voluerint publicare, nisi rationabilis causa præpediat, ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam a principio in Ecclesie conspectu contracta.

[1 Ex tua parte significatum est, ut de clandestinis matrimoniis dispensare deberemus, non videmus quæ dispensatio super his sit.]

C A P. III.

Cum matrimonia sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edita proponi, assignato termino, intra quem, qui voluerit impedire, impedimentum opponat: & si probabilis conjectura fuerit de impedimento, interdicitur testimonium, donec de hoc cognoscatur. hoc primo usque ad §. Si quis.

Innoc. III. In Concilio generali. c (an. 1216.)

Cum inhibito copulæ d conjugalitatis sit in ultimis tribus gradibus revocata, eam in aliis volumus districte servari. Unde prædecessorum nostrorum vestigiis inhaerendo, clandestina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando, statuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Presbyteros publice proponantur, e competentis termino præfinito: ut intra illum, qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipsi Presbyteri nihilominus investigate, utrum aliquod impedimentum obstat. Cum autem

a Clandestinas desponsationes, & conjugia novissime irrita fecit Conc. Trid. sess. 24. de refor. matr. c. 1. unde cessant hæc de veterum altercationes interpretum. b Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 17. c Scilicet Lat. c. 51. d Cap. ante clandest. matr. in 4. compil. e proponatur.

rem appaerit probabilis conjunctura contra copulam contrahendam, contractus interdicitur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis conlitteris documentis.

Si in gradu prohibito matrimonium clandestine, vel contra interdicitum, de quo supra, contractum fuerit, etiam per ignorantes de impedimento, nati ex illo matrimonio sunt illegitimi. Idem est, si ambo parentes sciunt impedimentum matrimonii, licet in conspectu Ecclesie contrahant. h. d. usque ad §. Sane. Abbas.

§. 1. Si quis vero huiusmodi a clandestina, vel interdicta conjugia inire præsumperit, in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censentur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantie videantur. Pari modo proles illegitima censentur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesie contrahere præsumperunt.

Sacerdos, qui contempserit prohibere matrimonia interdicta, & quilibet Clericus etiam regularis, qui interfuit, per triennium a beneficio suspenduntur, & si culpa exegerit, etiam gravius puniuntur: ipsi etiam contrahentes contra hoc cap. etiam a licite puniendi sunt, & idem in calumniose denunciandis. h. d. usque ad finem. Abbas.

§. 2. Sane si parochialis Sacerdos talas conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præsumperit inire, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas postulaverit. Sed his, qui taliter præsumperit etiam in gradu concessio copulari, condigna poenitentia injungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitiose b impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem.

TITULUS IV.

DE SPONSA DUORUM.

C A P. I.

Contrahens successive per verba de præsentia cum duabus, tenetur adhereere prime. Si autem primo contraxit per verba de futuro, secundo per verba de præsentia, adheret secunde.

Augustinus de fide passionis, & consensus.

DUobus e modis dicitur fides, passionis, & consensus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit passionis, non debet aliam ducere: si aliam duxerit, poenitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi tantum debet sacramentum. Si autem fecerit fidem consensus, non licet ei aliam ducere: si autem duxerit, dimittet ipsam, & adheret priori. Est autem fides passionis, quando aliquis promittit alicui fidem, vel etiam pro consensu. Fides autem consensus est, quando etiam non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere, & mutuo se concedunt unus alii, & mutuo se suscipiunt.

C A P. II.

Ponit poenitentiam illius, qui alterius sponsam de præsentia sibi accepit in uxorem, nec unquam in uxorem eam habere potest. h. d. juxta literam.

Ex Brochardo lib. 30. e

Accepisti illam in f uxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima: & 40. dies in pane, & aqua

a Triden. sess. 24. de refor. matr. c. 5. & Clem. un. de consang. & affinit. b malitiosum. c Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. vid. Joan. majoris. l. 4. sent. dist. 27. q. 5. & Sor. q. 2. art. 4. vers. 3. d abium est. d al. ita: aliam ducere uxorem. e Ita in antiquis ut est impressum, sed restituendum ita: ex Burchardo l. 19. c. 5. f Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

(quod a carinam vocant) cum septem sequentibus annis poeniteas.

C A P. III.

Sponsalia de præsentia non solvuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum.

Alexander III. Salernitano Archiepiscopo.

(an. 1170.)

Licet b præter solitum: [& infra. 1] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si inter virum, & mulierem legitimus consensus interveniat de præsentia, ita quidem, quod unus alterum in suo mutuo consensu verbis consuetis expresse c recipiat, utroque dicente: ego te accipio in meam, & ego te accipio in meum, sive sit iuramentum interpositum, sive non, non licet mulieri alii nubere. Et si nupsit, etiam carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, & ut ad primum redeat, Ecclesiastica distictione compelli: quamvis aliter a quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.

[1 Et amplius solito multis simus, & magis negotiis præcedenti, & ita quod non sit nobis facile, aliquorum consultationibus respondere: illa tamen speciali gratia, quam ad personam tuam habemus, & fraternam cogimur charitate, quid sentiamus de his, super quibus nos consulit dilect. tua, præsentibus literis volumus aperire. Consulisti nos siquidem, utrum si inter virum & mulierem, præfinito, vel non præfinito iuramento, legitimus consensus intervenit, & præfinito copula carnali non subssecuta, liceat mulieri alii nubere, vel si nupsit alii, & carnalis fuerit copula subssecuta, an ab ipso debeat separari.]

C A P. IV.

Ei qui appellat in causa matrimoniali, interdici debet, ne aliud matrimonium contrahat lite pendente: & si contraxerit, debet separari.

Idem Genue. d Archiepiscopo. (an. 1170.)

TUa e Fraternitas nos consulit: [& infra. 1] De his vero, qui coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de præsentia, controversiam movent, & appellationem pendente, quam ante sententiam, vel cognitionem causæ ad sedem Apostolicam interponunt, accipiunt alias in uxores: hoc arbitramur agendum, ut si amodo in tali casu duxerint appellandum, eis in Ecclesia publice interdicas, ne ante decisionem causæ aliud contrahant matrimonium. Et si contra f interdictum Ecclesiæ publice factum venire præsumperint, matrimonium tam præsumptuose contractum poterit irritare.

[1 Quid de his agere debeamus, qui desponsant aliquas mulieres, & processu temporis, antequam eas ducant, vel cognoscant, alias accipiunt in uxores. Super quo utique consultationi tue taliter respondemus, quod si vir, & mulier sese recipiant expresse consensu de præsentia mutuo, neuter eorum altero supersite poterit ad alia vota transire, etsi possit ad matrimonium transigrare. Verum si inter ipsos non accessit consensus de præsentia, sed promissio de futuro, videlicet quod uterque dixit alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, & alius eam mulierem desponsavit, & traduxit: etiamsi inter primos iuramentum fuit, sicut diximus de futuro huius desponsationis intuitu, secundum non poterit matrimonium separari, sed eis est de violatione fidei poenitentia injungenda.]

C A P. V.

Qui duas per verba de præsentia desponsat, primam desponsatam habeat in uxorem, etiamsi prius secundam cognoverit: nec valet contraria consuetudo. & hoc ultimum additur ad cap. Licet supra eodem.

Innoc.

a Cavenam. al. Cavenenam. Contius in marg. cap. 8. inf. de accus. b Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. c expresse. d Januen. sed idem est. e Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. f al. ita: Et si contra interdictum Ecclesie ita publice factum, &c.

Innocentius III. Mutinen. Episcopo. (an. 1170.)
Tuas a dudum [& infra.] De consuetudine, quæ diu in Mutinen. obtinuit civitate, ut si quis juraret se aliquam ducturum, & citra carnis copulam desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam cognovisset, primo cognita adjudicaretur viro, non quæ prius extitit desponsata: [& infra.] Ne vero turpis sit pars, quæ suo non congruit universo, & Ecclesia Mutinen. tenere debeat humiliter, & servare b, quod B. Petri sedem, & suam metropolim sequi viderit, & docere: in matrimoniis de cætero contrahendis illud te volumus observare, ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus intervenierit de præsentibus, qui sufficit in talibus juxta canonicas sanctiones: & si solus defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur, si personæ junctæ legitime cum aliis postea de facto contrahant, quod c prius de jure factum fuerat, non poterit irritari.

TITULUS V.
DE CONDITIONIBUS APOSITIS IN
DESPONSATIONE, VEL IN ALIIS CONTRACTIBUS.

CAP. I.
Defectus turpis conditionis in contractu matrimonii appositæ non vitiat matrimonium, sed vitiatur.
 Ex Concilio Africano. d

Quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquere voluerit: dicitur quod frangatur conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

CAP. II.
Servus manumissus ea conditione, ut fiat Monachus, & monasterio serviat, alias in servitutem redeat: si hoc acceptato Monachus factus sit, manumissionis voluntatem cogitur observare.

Gregorius Episcopo Spoletano. (an. 600.)
Cum fuit proprium: [& infra.] H. Presbyter conquestus est, Diaconum quendam manumississe duo mancipia sub hac conditione, ut Monachi fierent, & in eo monasterio, ubi ipse fuerat, permanerent, adjiciens, ut si quis contra faceret, servituti iterum subderetur: atque unum ex his [hac conditione despecta] monasterium deseruisse, & se inter Clericos sociasse. Tu ergo, si ita esse reperies, sic te exhibe, ut nec illi monasterium deserendi sit facultas, & manumissionis voluntas non valeat præteriri.

CAP. III.
Qui juravit aliquam in uxorem accipere, si centum sibi donaverit, centum non datis, recipere non tenetur, nisi postea pure consenserit, vel eam cognoverit.

Alexander III. Pannorm. Archiep. [an. 1180.]
De illis: [& infra.] Si vero aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstiterit: Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris: Reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod sibi dari petit, non acceperit in uxorem, nisi consensus de præsentibus, aut carnalis inter eos sit commixtio subsecuta.

CAP. IV.
Res donata Ecclesie sub modo, statim est Ecclesie, nec revocatur modo non servato, nisi hoc in contractu sit expressum. h. d. secundum veriorem intellectum. Et est textus multum notabilis, & valde allegabilis. Abbas.

a Cap. un. eod. tit. in 3. comp. b observare. c contrahunt. d In Conc. Africanis hoc nondum inventum est, ut refert Grat. sive Palea 27. q. 2. c. quicumque. & habetur post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 3. e Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. f Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. g Cap. 4. tit. de sponsal. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 6. c. 12.

Idem.
Verum a cum alicui Ecclesie possessio qualibet interposita conditione donatur, a donatore donum postea revocari non potest: nisi forte tali sit conditione collatum, quod ea cessante debeat revocari.

CAP. V.
Contrahens matrimonium sub conditione non improbat, non compellitur matrimonium consummare ante conditionis eventum.
 Urbanus III. (an. 1186.)

Super eo b vero, quod postulasti, utrum ille, qui in quadam mulierem consentit, si pater ejus suum præstaret assensum, sit ad consummandum matrimonium compellendus, respondemus, quod cum consensus liber dici non possit, qui in alieno arbitrio reservatur, ac conditionem ipsam canonica non improbet instituta, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam cogendus est ad matrimonium contrahendum. Nam licet Alexander Papa responderit, quod sponsalia interposita conditione contracta, ipsa non impleta, si consensus de præsentibus intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari: nequaquam est nostræ definitioni adversum, cum hujusmodi consensus non sit de præsentibus habendus, licet per verba de præsentibus evidentius exprimitur, qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.

CAP. VI.
Qui sub honesta conditione sponsalia contrahit, & ante conditionis eventum desponsatam cognoscit, a conditione recedit.
 Innocentius III. Massican. c Episc. (an. 1212.)

Per tuas d literas intimasti, quod cum quadam muliere P. nomine N. postularet in virum, asserens inter se mutuum de præsentibus consensum intervenisse, & carnalem copulam accessisse: vir ipse quamvis contracta sponsalia, & carnalem copulam non negaret, asserat tamen se illam in uxorem ducere non teneri, quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerint conditione contracta, si pater ejus, & patruus sponsalibus consentirent: sed ipsi quam cito noverunt, & sponso contradixerunt, & sponsæ. Verum mulier replicabat, quod licet fides præstita fuerit ab utroque sub conditione præscripta, non tamen sibi fuerat a patre viri, vel patruo aliquando contradictum: & ante tempus contradictionis expressum a testibus, & post, dicebat inter se carnalem copulam accessisse: [& infra.] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum liquido constat, quod post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsecuta, pro matrimonio est præsumendum e, quia videtur a conditione appositâ recessisse. Nam etsi probatum sit, quod postquam pater, & patruus viri contradixere sponsalibus, idem vir mulierem illam carnali conjunctione cognoverit: non est tamen aliquo modo probatum, quod antequam ipse cognovisset eandem, pater ejus, & patruus contradicere curavissent.

(1 Addebat præterea, quod licet a principio conditionaliter contraxissent, temporis tamen processu sine conditionis adjunctione pure in matrimonium consenserint, & hoc assererat se testibus probaturam: receptis itaque testibus utriusque partis, cum attestations mulieris coram te præsentibus duobus examinatoribus faceres publicari: testes ipsi dixerunt, quod dicta, quæ ibi legebantur, non dixerant, quorum legi dicebantur, & quæ deposuerant, scripta non erant, sed ab uno examina-

a Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 29. c. 3. & Cap. 2. eod. tit. de consuetud. in 1. comp. b Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 21. c Marsican. al. Marsiano. al. Marsican. d Cap. un. eod. tit. in 3. comp. e Vid. l. & si contra. in ver. depositum. C. de nupt. f al. commixtione.

minatorum tunc contra eos fuit fortiter obviatum, & ob hoc mulier postulabat, ut iidem testes, vel alii super iisdem capitulis fierent audirentur: tunc autem hac novitate commotus sequentem diem partibus præfixisti, quibus in tua præsentia constitutis, omnes examinatores convocari iussisti, sub interminatione anathematis illos obrestans, ut dicerent si essent ille vera attestations, quibus obviaverant testes, qui continuo alias attestations in medium produxerunt: quibus cum per advocatum viri fuisset obiectum, sicut prioribus fuerat obviatum: post allegaciones multiplices secundæ attestations a partibus admittæ fuerunt, & cum attestations viri postea publicatæ. Porro cum mulier illi præcipue articulo insistebat, quod ante renunciationem sponsalium, & post, idem vir carnaliter eam cognoverat, & ex ea filiam procreaverat, & proprio nitetur ostendere juramento. Quia vero super his non solum opiniones varias, sed contrarias accepisti, & ad magistrum sed. Apostol. recurrens, humiliter postulasti, quid sentiendum sit in talibus, edoceri.)

CAP. VII.
Si in contractu matrimonii apponitur conditio turpis, vel impossibilis, habetur pro non adjecta, nisi sit contra substantiam matrimonii, quia tunc vitiat contractum. h. d. hoc capitulum notabile, & multum allegabile.
 Gregorius IX. [an. 1235.]

Si conditiones a contra substantiam conjugii inferantur, puta si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore, vel facultatibus digniorem, aut si pro questu adulterandam tradas: matrimonialis contractus quantumcunque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ b conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.

TITULUS VI.
QUI CLERICI, VEL VOVENTES
MATRIMONIUM CONTRAHERE
POSSUNT.

CAP. I.
Diaconus, vel Subdiaconus matrimonium contrahere non possunt, & si contraxerint, etiamsi sint facti irregulares, debent separari.

Alexander III. Remen. Archiepisc. (an. 1180.)
De Diacono, a qui in Sabbatho sancto alium Diaconum vulneravit, & uxorem accepit, hoc tuæ prudentiæ respond. quod si contrito, & humiliato corde ad Ecclesiam redire voluerit, dimissa illa, quam accepit in uxorem, & absolutione obtenta, juncta d sibi poenitentia de utroque excessu, post eam perfectam dispensative poteris ei Diaconatus officium reddere, & si perfectæ vitæ, & conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, sive hominem interfecerit, sive non, matrimonium non posse contrahere, sacrorum canonum censura demonstrat.

CAP. II.
Subdiaconus matrimonium contrahere non potest.
 Idem Cenoman. Episcopo. (an. 1180.)

Ex literarum e tuarum tenore accepimus, quod Iator præsentium in Subdiaconatus officio constitutus, quandam sibi in conjugem copulavit, quam eundem abjurare fecisti. Super quo prud. tuam in Domino commendamus, mandantes, quatenus si ad monasticum a ordinem transierit

a Illustris est hæc decret. de cujus intellectu præter D. Scotum l. 4. sent. dist. 29. q. 2. art. 2. & 3. Adrianum super 4. q. 7. de matr. & Covarruviam citatum super gloss. c. præcedentis. b Licet alias. c C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 26. c. 21. d al. ita: injuncta quoque sibi, &c. e C. 2. eod. tit. in 1. compil. & post conc. part. 50. c. 59. a Vox, monasticum, deest in omnib. manuscr.

voluerit, & tibi post laudabilem conversationem ipsius visum fuerit, eum ad majores ordines promoveri concedas: quod a si ad religionem se transferre voluerit, eum neque in Subdiaconatu ministrare, neque ad altiores permittas ordines promoveri, in minoribus tamen ordinibus poterit ministrare.

CAP. III.
Votum solenne impedit, & dirimit matrimonium post contractum: votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit post contractum.

Idem Vigorien. b Episcopo. (an. 1180.)
Meminimus c: [& infra.] Respondemus, quod si quisquam, qui se religioni devovit, & habitu suscepto professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea recedere, & ad Ecclesiam, cui se contulit, sine contradictione transire. Verum si nec habitum suscepit, nec professionem, sed votum solummodo fecit, & se ad religionem transitorium promittit: licet postea matrimonium contraxerit, non est cogendus ad religionem transire, & matrimoniale votum rescindere.

[1 Nos ex parte tua questionem hujusmodi audisse, si utrum illi, qui se ad religionem coram Episcopo devoverunt transitorios, & habitum religionis suscipiunt, si postmodum uxores duxerint, cogendi sunt eas dimittere, & ad Ecclesiam, cui se contulerant, redire.]

CAP. IV.
Susceptio habitus Professorum extra religionem a non habente potestatem incorporandi religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. h. secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.
 Idem Lucen. Episcopo. [an. 1180.]

Consuluit d nos tua Fraternalitas, quid faciendum sit de nobili muliere, quæ vestibus pretiosis abjectis mutavit habitum, & de manu Presbyteri velamen assumpsit, sed non renunciavit propriis, nec intravit claustrum, nec in manu alicujus Episcopi, Abbatis, vel Abbatissæ, aut super altari professa est, vel obedientiam promittit: postmodum vero elapso anno [abjecto religionis habitu] cuidam nobili nupti. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod sicut simplex votum e matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum: ita habitus sine professione susceptus, ne contrahatur, impedit, sed contractum nequaquam dissolvit.

CAP. V.
Votum castitatis de presenti impedit matrimonium contrahendum: Ecclesia tamen ex causa matrimonium contrahi quandoque permittit. h. d. inhærendo literæ.
 Idem.

Veniens ad præsentiam nostram M. Eremita proposuit, quod I. mulier cuidam viro absentis fide data se nupturam promittit, sed postmodum audiens plura de severitate ipsius, ei noluit copulari. Cum itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in manibus suis continentiæ votum promittit, non tamen locum, aut vestem mutavit, quo audito vir aliam sibi copulavit. Nos itaque attendentes tutius esse, ut præfata mulier post fidem, & votum simpliciter oblatum matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus si plus non processit, sibi de fide mentita, & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non possonas.

Votum
 a al. qui si ad religionem se conferre. b Vigorien. al. Vigorn. c Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 6. c. 9. d Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 45. c. 4. e Vid. omnino citatos paulo ante in c. meminimus. eod. tit. f Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. p. 4. c. 10.

CAP. VI.

Votum simplex impedit sponsalia de futuro, non autem dirimit matrimonium sequens: secus in voto solenni.

Celestinus III. (an. 1195.)

Rursus a quidam votum castitatis emittens, juravit se quandam ducturum postea in uxorem. Unde a fraternitate tua requisiti arbitramur, quod cum simplex votum apud Deum non minus obliget, quam solenne: pro eo quod juravit temere, poenitentiam agat, & votum, quod Deo fecit, studeat observare. Quod si postquam hujusmodi praestitit juramentum, ad nuptias proprio motu convolasset: cum votum simplex matrimonium impediatur contrahendum, non tamen dirimat jam contractum, nihil ambiguitatis quaestio tua continere videtur.

CAP. VII.

Votum solenne impedit, & dirimit matrimonium post contractum.

Innocentius III. Libonen. & Colimbrien. Episcopis.

(an. 1212. in Hispaniam.)

Innuante b I. nobili muliere, nostro est Apostolatu referatum, quod a quibusdam curialibus fuit Regi Legionen. pro ipsius copula supplicatum: quod cum ad con sanguineorum ejus notitiam pervenisset, ut maritum acciperet, ei sub obtestatione Regia suggererunt: ipsa vero, quod tunc nollet nubere protestans, consilium accepit ab eis, quod votum emitteret castitatis, quod in manibus cujusdam de fratribus sancti Aug. fecit, eo adjecto tenore, ut in domo propria cum omni substantia sua remaneret. Sane in ejusdem ordinis habitu biennio post permansit, licet id se invitam ordinis asserat & coactam, non tam metu Regio, quam parentum: [& inf. 1] Tandem attendens, quod invita votum emisisset, eo dimisso de parentum consilio, P. Michaeli e publice fuit matrimonialiter copulata: de quo d quatuor sustulit filios tempore procedente: [& infra. 2] Nos igitur attendentes, quod in emissionem voti, quod praecessit, nulla vel modica coactio affuisset, quam patientia, & perseverantia sequentis temporis penitus profugavit, & quod sequens conjunctio potius iniqua fuit, & violenter extorta: mandamus, quatenus si praemissis veritas suffragatur praefatam mulierem ad male dimissum religionis habitum reassumendum, & servandum quod vovit, monere & inducere procuretis, & (si opus fuerit) per censuram Ecclesiasticam coercere.

[1 Post haec eidem Regi quod fecerat indicavit, quod approbans, vetuit, ne quis ea nolente domum intraret ipsius, vel exinde aliquid exportaret. Interim vero tempore modico clabente P. Curialis regias literas secum portans, & F. Ferandi dictae mulieris domum intrantes, ut ipse P. vi saltem eam duceret in uxorem, acceperunt ab ipsa, quod si eam idem P. duceret, ipsius manibus interiret. Postea vero dimissis domo, & omnibus, quae habebat, in domo cujusdam Judaei per tres, in Ecclesia vero S. M. de Neiga per sex latuit septimanas, ita quod exinde propter necessitates humanas etiam egredi non auderet, tandem se coactam videns, & omnibus destitutam, &]

[2 Verum quia salutem animae desiderat omnibus anteferre, ac metuens, quod hujusmodi conjunctio licita non existat, quid super his tenere debeat, edoceri responso nostro suppliciter postulavit.]

TITULUS VII.

DE EO, QUI DUXIT IN MATRIMONIUM, QUAM POLLUIT PER ADULTERIUM.

CAP. I.

Si quis vivente uxore contrahit cum secunda hoc ignorante, prima mortua ad sui petitionem non separabitur a secunda.

a C. 2. eod. tit. in 2. compil. b Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. Sor. 4. sent. dist. 38. q. 2. & citatos in praeced. capit. c alias Michaelis P. filio Michaelis. d In antiqua comp. de qua, &c.

Alexander III. Abbati sancti Albani. (an. 1180.)

Propositum a est nobis, quod vir quidam uxorem habens sibi aliam hujusmodi rei insciam copulavit: sed prima mortua nititur discedere a secunda: (& infra. 1) Licet autem in canonibus habeatur, b ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maxime, cui fidem dederat uxore sua vivente, vel quae machinata est in mortem uxoris: quia tamen praefata mulier erat inscia, quod ille aliam haberet uxorem viventem, nec dignum est, ut praedictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo reportet: Consultationi tuae taliter respondemus, quod nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi.

[1 Afferens, quod uxore vivente eam non licuit sibi copulare.]

CAP. II.

Si vivente prima uxore, & non cognita, quis contrahit cum secunda scienter, & eam cognovit, etiam mortua prima, secundam habere non potest: secus si prima erat non legitima uxor.

Idem Abbati de Fontibus. (an. 1180.)

Significavit c nobis O. Andegavensis: [& inf. 1] Mandamus quatenus si consiterit, quod eidem O. tanta vis illata fuerit, quod non sponte in primam confenserit, nec post praestitum juramentum ipsam carnaliter cognoverit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam postea in uxorem accepit, revertendi liberam tribuas facultatem. Alioquin sibi ne ad secundam revertatur sub interminatione anathematis inhibens, des ei licentiam ducendi aliam in uxorem.

[1 Parochianus Eboracen. Ecclesiae per VII. de Romar. qui est ex hac luce substractus, capiens eum, tamdiu in vinculis ferreis, & carcere tenuit, donec ipsum jurare coegit, quod A. mulierem duceret in uxorem. Cum autem vincula, & carcerem evasisset, aliam uxorem accepit, de qua filios procreavit. Postea vero idem O. a praefata A. coram ven. fratre n. Eboracen. Archiepiscopo Apostol. sed. Leg. tractus in causam, coactus est juramento servare, quod ad illam, quam sponte in uxorem acceperat, non accederet, donec lis esset iudicio Ecclesiastico terminata. Ceterum quia priusquam de causa cognoscitur legitime, praenominata A. diem clausit extremum, praedictus O. ad eandem, de qua filios habuit, reverti non audeat, inde est quod d. v. A.]

CAP. III.

Non potest quis cum illa contrahere, quam uxore vivente cognovit, si machinata fuit in mortem uxoris.

Idem Baranen. d Episcopo. (an. 1180.)

Super hoc e, quod quaesivisti, an liceat alicui cum ea contrahere matrimonium, quam uxore sua vivente sibi de facto matrimonio copulavit: Taliter respondemus, quod si adultera est in mortem uxoris aliquid machinata, sive fidem dedit, sive non, quod ea defuncta hanc esset ducturus, secundum canones ab ejus consortio prohibetur, & haec prohibitio perpetuo est servanda.

CAP. IV.

Qui vivente uxore, etiam ab eo separata quoad torum, secundam consciam duxit uxorem, prima mortua separabitur a secunda, sed cum alia contrahere poterit.

Clemens III. (an. 1190. Romae.)

EX literarum f tuarum insinuatione accepimus, quod T. uxorem suam in adulterio deprehensam, de tui antecessoris assensu abiecit: quae postmodum accepit a habitu monachalem: sed dictus T. antequam illa decederet, aliam superinduxit b, & plures suscepit filios ex eadem: [& infra. 1] Frat. t. igitur resp. quod illos debes ab invicem separare. Idem vero vir, indicta ei de adulterio poenitentia, aliam ducere poterit in uxorem.

[1 Et cum ab ejus contubernio ad torum non posset legitimum revocari, vos in eum excommunicationis sententiam protulistis.]

CAP. VII.

Si quis vivente prima secundam hujus rei insciam duxerit uxorem: mortua prima, licite remanet cum secunda, novo consensu interveniente.

Idem Messanen. Capitulo (an. 1212.)

Veniens a ad praesentiam nostram G. laicus humiliter insinuatione monstravit, quod cum in civitate Lemovicen. quandam sibi matrimonialiter copulasset, ab ea recedens Messanam advenit, ubi M. mulierem insciam, quod aliam haberet uxorem, sibi solenniter copulavit: verum cum eidem poenitentia fuisset injuncta, ut ad legitimum rediret uxorem, & ipse propter hoc in suam patriam rediisset, uxorem suam inveniens carnis debita perfolvisse, ad Messanam rediit civitatem, & supradictae M. tanquam legitima cohabitavit uxori: [& inf. 1] Licet autem vivente uxore legitima praedictam M. sibi copulare nequiverit in uxorem, quia tamen uxore defuncta, utpote a lege ipsius solutus, in eadem M. de novo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non praestiterit fidem adulterae, vel machinatus fuerit in mortem uxoris: mandamus, quatenus si est ita, eidem G. ut supradictae M. affectu adhaereat conjugali, licentiam concedatis.

[1 Nunc autem impostam sibi pro priori excessu poenitentiam agens humiliter, & devote, cohabitandi eidem M. a nobis licentiam postulavit.]

CAP. VIII.

Contrahens cum secunda, vivente prima, quam tamen non cognovit, nec ante contractum, nec post, mortua prima potest contrahere cum secunda.

Gregorius IX. Fratri R. (an. 1236.)

SI quis uxore vivente fide data promissit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante, nec post (legitima ejus superstiti) cognovit eandem: quamvis utriusque ipsorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, sit poenitentia injungenda: non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit, post uxoris obitum dirimendum. Ceterum tolerari non debet, si prius, vel postea, dum vixerit b uxor ipsius, illam adulterio polluisset.

TITULUS VIII. DE CONJUGIO c LEPROSORUM.

CAP. I.

Lepra superveniens non dissolvit matrimonium, nec matrimonii effectum: ideo adinvicem maritali affectione conjuncti se tractare debent, aut ad perpetuam continentiam vivendam induci.

Alexander III. Cantuarien. Archiepiscopo. (an. 1180.)

Pervenit d ad nos, quod cum hi, qui lepra morbum incurrun, de consuetudine generali, a communi hominum separantur, nec uxores viros, nec viri uxores taliter agrotantes sequuntur. Quoniam igitur cum vir & uxor una caro sint, non debet alter sine altero esse diutius: mandamus, quatenus ut uxores viros, & viri uxores, qui lepra morbum incurrun, sequantur, & eis conjugali affectione ministrent, sollicitis exhortationibus inducere non postponas. Si vero ad hoc induci non poterunt, eis artius injungas, ut uterque altero vivente continentiam servet. Quod si mandatum tuum servare contempserint, vinculo excommunicationis adstringas.

N n

CAP.

a Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. b vixit. c Vid. B. Thom. 4. sent. dist. 22. q. 1. art. 1. d Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 37. c. 2.

Qui vivente uxore legitima cum secunda contrahit adultera, etiam prima mortua separabitur a secunda, etiam si longo tempore ei cohabitavit, & filios ex ea suscepit.

Idem c (an. 1190. Romae.)

CUM d haberet uxorem legitimam A. nomine I. lator praesentium, cum M. adulterium perpetravit. Cumque super hoc fuisset in jus vocatus, abjuravit adulteram, & postmodum juramento contempto, vivente legitima cum ea matrimonium contrahere, & ipsi diu cohabitare praesumpsit: demum praedicta A. de praesenti luce substracta, memoratus I. cum adultera per decennium est moratus, de qua decem filios procreavit. Tale ergo damus consult. t. responsum, ut separentur e omnino, & eis injuncta poenitentia, perpetua continentia indicatur: praesertim cum in dies suos ambo procefferint, & tamdiu publice in adulterio, & perjurio ex certa scientia perdurantes, Ecclesiam in gravi scandalo perturbaverint. Nosti enim, quod Leo Papa statuit, ut nullus ducat in matrimonium, quam adulterio polluit: & quod hic plus procreatum fuit, quam si fides praestita duntaxat fuisset adulterae, ut defuncta legitima eam duceret in uxorem; cum eadem etiam prima f vivente, quasi matrimonialiter moechae moechus adhaerere praesumpsit, & sacramentum suum temere violare: quod utriusque connubium (ubi etiam nulla intercessit g religio juramenti) tam b Gregor. Papa, quam Triburien. Synodus i detestatur, & utrumque hoc modo conjunctum praecipit publicae k poenitentiae subijci, ac perpetuo sine ulla spe conjugii permanere. Nec aliquod eidem I. & M. adminiculum afferunt, ut simul maneat, quod decennio cohabitaverant l ad invicem, ac decem filios susceperunt m: cum multiplicitas prolis ita susceptae magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis peccatum non minuat, sed augmentet. Sollicitudinis tamen tuae intererit, ut uterque liberis suis, secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministrat.

CAP. VI.

Si quis mortua uxore contrahit cum ea, quam vivente uxore sine fidei datione cognoverat, tenet matrimonium, dummodo in mortem defunctae neuter fuerit machinatus.

Innocentius III. Episcopo Spoletano. (an. 1212.)

Significasti n nobis, quod cum P. civis Spoletanus quandam M. mulierem duxisset legitime in uxorem, ea relicta, cuidam meretrici adhaesit: [& inf. 1] Verum cum uxor ipsius esset viam universae carnis ingressa, meretricem, cui adhaererat, desponsavit. Nos igitur inquisitioni tuae taliter respondemus, quod nisi alter eorum in mortem uxoris defunctae fuerit machinatus, vel ea vivente sibi fidem dederit o de matrimonio contrahendo, legitimum iudices matrimonium supradictum, excommunicatione munus absolutionis (si petierit) juxta formam Ecclesiae impensurus.

a Suscepit. b superduxit. c In veteri comp. hoc caput Celestin. III. praecedens vero Clemens III. tribuitur. d Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. e Vid. Bart. in l. Claudrus. D. de his quibus ut indignis. f Vox, prima, deest in antiq. nec debet esse, ut constat ex gl. verb. ead. g intercessisset. h Vid. Host. hic inducentem varias Greg. auctor. i Cap. 40. & 51. k publice. l cohabitaverunt. m suscepit. n C. 1. eod. tit. in 3. compil. o dederint. Tom. II.